О монументалној скулптури код нас

РЕХАБИЛИТАЦИЈА ЧИСТЕ ПЛАСТИКЕ

Први скуп вајара у Ваљеву окупио је ових дана најпознатија имена савремене југословенске скулптуре. Радни део састанка обухватио је и неколико реферата о најактуелнијим проблемима модерне монументалне скулптуре. Један од њих био је и реферат вајара Александра Зарина, из кога, овом приликом, објављујемо један извод.

Може се рећи да монументална скулптура код нас за последњих 15 година није никад имала толико могућности, толико широк интерес друштва за афирмацију као данас.

Па, ипак, у којој мери је овај полет наше скулптуре, наших споменика везаних за НОБ и изван ње оправдао толики интерес и материјална улагања, тешко је одговорити једном позитивном или одречном дефиницијом. Одговор је веома сложен, јер су и услови и место монументалне скулптуре увек, па и код нас, јако сложени. Но, ако је тешко упустити се у анализу, што ћу ипак покушати, констатовати само стање и квалитет наших споменика није тешко. Чињеница је да наши споменици, веома бројни, нису у просеку одговорили својој намени ни у идејном ни у естетском смислу. Но, да ли је овако упрошћена и сведена констатација у ствари одговор на сва сложена збивања у којима је расла наша најновија монументална скулптура? Свакако не. Напротив, ако бисмо пошли другим мерилом, а не мерилом квантитета, можда бисмо дошли до сасвим супротних закључака. Када бисмо пратили линију развоја наше монументалне скултуре од рата на овамо, бележећи њене естетске вредности и само позитивна достигнућа, која је она из године у годину освајала, искључујући у томе квантитет, можемо рећи да је наша скулптура учинила изванредан подухват. Од периферног и чисто провинцијског духа наша монументална скулптура је за свега 15 година закорачила у свет чисте пластике. Ми идемо у корак са вредностима које се појављују данас у свету. Осветљен и са те стране проблем наших споменика, иако добија у сложености, даје сигурнију подлогу за оцену. За која од ова два мерила, квантитета и лошег просека, или коначно освојеног квалитета, треба да се човек определи за мене је ван сваке сумње. Стварно добијена битка, рехабилитације праве пластике и јасно гледање на монументалну скулптуру за нас је сатисфакција. Што је ово значајно поље освојено по цену великих промашаја, по цену великог процента исподпросечних дела ту човек може само да зажали што их није било мање.

Умесно би овде било да се упитамо да ли је тих промашаја објективно и могло бити мање? Са изузетком оних дела, која немају ни минимум занатске вредности (за која нема никаква оправдања), већина споменика у својој просечности је, коначно, стварна слика услова у којима су настали. Да ли се могло очекивати да ће средина, израсла у рату и васпитана на уметности пролазног и пропагандног карактера, имати одједном разумевања за уметност трајније вредности и дубље проблематике? Да ли се могло очекивати да ће малобројни уметници оптерећени сецесијом и академизмом, притиснути филозофијом патетичног „социјалистичког реализма“, моћи да створе рају дела трајније вредности у условима где је споменик био питање дана? Свакако не. У једном тренутку послератног вртлога ни друштво ни уметници нису били дорасли послу кога су се прихватили. Број промашаја у овој ситуацији није од принципијелног значаја, он је последица обимних поруџбина. Оно што је од значаја то је чињеница да је у тој конфузији мерила мисао о правој вредности скулптуре ипак релативно брзо сазревала. Резултат свега тога јесте известан број стварно вредних споменика на тему народноослободилачке борбе и изван ње.

Наша скулптура је у овом моменту успела да превазиђе тренутке стагнације и сумње у своју друштвену вредност.

Учвршћено је поверење у њену уметничку вредност и добијено право на слободу стварања. Одговорност за успехе као и за промашаје овога тренутка лежи на нама уметницима. Ако је било напора у борби да се створе погледи и обезбеди право на слободно стваралаштво, биће још више напора да се то право оправда. Уметничка савест биће пресудна.

Војин Бакић: Лежећа фигура

КУЛТУРНИ ЖИВОТ

Пре и после оставке Бојана Ступице

ШТА СЕ ДОГАЂА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ У БЕОГРАДУ

Приликом доласка у Народно позориште: Мира Ступица, Милан Богдановић и Бојан Ступица

Нова београдска позоришна сезона почела је још једним „освајањем" авангардне драме, премијером „Носорога" Е. Јонеска и уобичајеном радозналошћу, скепсом и критиком позоришних сладокуса и сапутника. Међутим, тренутак премијере у Народном позоришту као да је подстакао и репризу унутрашње драме ове позоришне куће тако да су, свом оштрином нерешених и новодошлих питања, избили сукоби и неспоразуми који су уметничке, материјалне и техничке природе, и који пословичну осетљивост глумаца проширују на далеко већи, озбиљнији тапет.

Једна ранија оставка и њена реприза

Неке чињенице су већ познате, неки бројеви су већ помињани. Најновијег датума је вест да је Бојан Ступица поднео оставку на положај директора драме и положај управника Атељеа 212, што је само уозбиљило и кадровски деликатну ситуацију у Народном позоришту. Поставило се и питање да ли ће Ступица напуштајући руководеће положаје напустити овај театар и као редитељ, дакле као човек који је у току прошле сезоне био главна уметничка личност у големом ансамблу. Јер, не треба имати дуго памћење па да се ова двострука оставка упореди са сличним поступком Бојана Ступице од пре пет година када је под пресијом извесних критика и аузија на његов редитељски рад у Југословенском драмском позоришту, напустио Београд да би у Загребу направио неколико значајних режија.

Међутим, нови моменти у позоришном животу, деликатни а неразвијени још односи у систему награђивања и плаћања, а затим и материјално-стамбени проблеми у Народном позоришту као да су помогли ову личну одлуку и овај гест можда краткотрајне деморализације. Уз то, Бојан Ступица, не без разлога, верује у једно неревидирано нерасположење позоришне критике према његовом раду, па се чак удружује са мишљењем чланова драме Народног позоришта, да је ова позоришна кућа већ годинама изложена и праведним и неправедним примедбама од стране позоришне критике и културне јавности.

Трвђења, према томе, у кулоарима Народног позоришта има на претек. Као што има и фактичних проблема који, према садашњој ситуацији, превазилазе моћи саме куће и управе.

Годинама је драма Народног позоришта долазила у неприлике сваке врсте и сезонама је очекивала побољшања материјалне природе. Али како се под истим кровом налазила са огромним апаратом Опере и балета, а како су ови ансамбли расли и бројем представа и угледом, створили су се сукобни односи који су, објективно ишли на уштрб драме. Затајили су при томе репертоарски моменти а органи друштвеног управљања једва да су се понашали симболички. Право је чудо да се драма Народног позоришта већ сезонама налази у тешкој ситуацији а да о томе нису много објективно знали ни Савет позоришта, па чак ни сам управник?!

Драма — пасторче?

Драмски ансамбл је силом прилика постао пасторче у сопственој кући, особито после експанзивних успеха опере и балета који су са својим успесима у иностранству заграбили и веће поверење у земљи, дозвољавајући себи и претерано поверење. Позориште у целини било је више заинтересовано за рад, за покрете и догађаје у опери и балету него у драми. А када се почетком ове сезоне окупио драмски ансамбл испоставило се да је преурањена и уметничким разлозима готово непријатељска била одлука о пензионисању једног активног броја првака и глумаца овог позоришта. У међувремену кућу је напустио и Љубиша Јовановић у потрази за „мирнијом, сигурнијом и раднијом" средином. Покушај Бојана Ступице да нову сезону отвори поверавајући читаву представу младом ансамблу био је у основи позитиван, и донео је добре резултате који, међутим, нису толерантно и са разумевањем примљени од позоришне критике и јавности.

Баш зато гласније примедбе и нервозу инспирисали су млађи чланови драме који су на свом синдикалном, једном па другом састанку захтевали да се читава ситуација Народног позоришта изнесе пред јавност и да се затраже радикална решења и помоћ. Управа позоришта, иако и сама свесна свих тешких неприлика, заосталих још из административног система и традиционалног чиновничког третмана глумаца, није се гласно солидарисала са захтевима глумачког синдиката. Тако су писма упућена културној јавности остала у концептима и без драматичних адреса, али срећом Одбор за културу Београда и други фактори већ су обавештени о свим моментима и има наде да ће коначно склонити старославне административне кулисе како би се објективно и конструктивно размотрила унутрашња драма ове старе позоришне куће.

Глумци као чиновници

Чињеница је, такође, да су се још током прошле сезоне, у анализама свих београдских позоришних кућа поставила питања рационализације и ревизије глумачког кадра са жељом да се ансамбли формирају тако, да сваки глумац оствари око 100 представа у сезони и да се тако растерете огромни, неефикасни састави и глумачког и пратећег техничког особља. Поред тога, знатна померања и нијансе у броју гледалаца, сталне и успутне публике диктирају да се драмски ансамбли почну и амбулантно појављивати, да прекину чиновнички рад међу кулисама. Народно позориште је оклевало да „саслуша" и прихвати те нове моменте, иако се о томе врло живо, незванично дискутовало у позоришној касини, на нередовним састанцима синдиката и врло дискретно на, такође нередовним, састанцима Савета Народног позоришта као органа друштвеног управљања. Глумцима иначе одговара овакав статус кво, одговара им систем чиновничке плате али само утолико уколико су у прилици да своје име афирмишу и држе финансијски издашније на серији ситних тезги филма, телевизије и дифузије.

Управа позоришта и драме такође је само делимично осећала пулс своје публике да би, по линији најмањег отпора, кренула у репертоарске компромисе. Догодило се зато да је и прошле и ове сезоне начињен некритични репертоар који, без икаквог система и рангована иде од дорћолских буфонерија, преко Шекспира до горког авангардног Јанеска, од комада са певањем, преко салонских драма до гломазних драматизација. Покушаји са домаћим савременим писцима нису успели много, а за то време публика је издашно мажена бољим представама у другим кућама и офанзивом позоришних резултата дифузије.

Траже се узроци, дају се оставке, драматизују се састанци, пишу се па се обустављају писма, говори се о новом систему расподеле у култури и уметности. Али Народно позориште није правовремено кренуло у проблеме, у континуитете проблема. Затајили су унутрашњи органи, затајили су чак и пријатељи и позоришни радници споља, чак и Културно-просветна заједница и Социјалистички савез којима ово не би и није требало да буде „девето" питање на дневном реду! А Народно позориште није цитадела, већ доиста народна уметничка кућа, која се у тешкој ситуацији на очигледном раскршћу мора помоћи не само материјалним трансфузијама него и стварном подршком и добром вољом београдске културне средине.

М. М.

САРАДЊА ШКОЛЕ И ДРУШТВА

— тема предстојећег међународног саветовања просветних радника у Београду

Од 23. до 27. октобра у Београду ће се одржати међународно саветовање просветних радника са темом: сарадња школе и друштвене средине. Саветовање организује Централни одбор Синдиката просветних и научних радника Југославије у сарадњи са Централним већем Савеза синдиката, Секретаријатом за просвету и културу Савезног извршног већа, Централним комитетом Народне омладине, Централним одбором Народне технике, и другим организацијама.

Овом међународном скупу присуствоваће угледни представници синдикалног живота и педагози из око двадесет земаља.

Фестивал у Пули и његови будући задаци

Имајући у виду развитак и потребе домаће кинематографије, Савет филмске индустрије, као оснивач установе Фестивала југословенског филма, организује саветовање у вези даљих задатака фестивала домаћег играног филма у Пули. Саветовање ће се одржати у Београду, у понедељак, 10. октобра, и на њему би требало да узме учешће већи број филмских, друштвених и јавних радника, новинара и других.

Проблеми који ће том приликом бити разматрани тичу се највише специфичног карактера фестивала у Пули, односно целисходности његовог термина, будућег начина селекционисања филмова, техничких услова, комуникација итд.

Игор Стравински:

„Персефона" и „Краљ Едип"

ГОСТОВАЊЕ АМЕРИЧКЕ ОПЕРСКЕ ТРУПЕ „САНТА ФЕ" У БЕОГРАДУ

Ансамбл оперске трупе Санта Фе из САД, који са великим мајстором Игором Стравинским, на турнеји по Европи, гостује у Београду, појавио се у уторак 3. овог месеца на сцени Београдске опере. На програму су била два значајна сценска дела Игора Стравинског — „Краљ Едип", опера — ораторијум, према Софокловој трагедији у преради Жана Коктоа и „Персефона", мелодрам у три дела са садржајем из грчке митологије на литерарни текст Андре Жида.

И „Краљ Едип" (први пут изведен 1927. године) и „Персефона" (први пут изведене 1934. године) спадају у ред изузетно значајних авангардистичких дела великог мајстора насталих у периоду између два светског рата, која су се у дугом процесу превирања и кристалисања естетских принципа и норми модерне музике афирмирала елементарношћу, интензитетом и дубином новога израза. Док се у првом периоду ст варалаштва у свом новотарском, авангардистичком стремљењу Игор Стравински ослања на елементе руског музичког фолклора, у другом периоду, негде од 1922. године, у који спадају и „Краљ Едип" и „Персефона", он се ослања на претходни развој светске, боље рећи, западноевропске музичке културе, на период барока и класике. Такво новотарско, авангардистичко стваралаштво Игора Стравинског добија у извесном смислу потенциран интернационални карактер, оно отвара перспективе даљег развоја модерне музике ослањајући се и на тековине претходног развоја, а такође и обогаћујући технику музичког изражавања увек новим звуком у хармонској и полифоној структури. Посебно треба истаћи и велико мајсторство и новотарство Игора Стравинског у области инструментације и начина третирања оркестра. И „Песефона", а посебно „Краљ Едип", представљају капитална авангардистичка дела прве половине овога века.

Сцена из „Персефоне"

Ансамбл Опере Санта Фе, који гостује са солистима, комплетним хором и 17 својих оркестарских свирача, са којима је допуњен оркестар Београдске опере, представља извођачко тело изванредних способности. Чарлс Нил (Едип), Хелен Вани (Јокаста), Роберт Киркем (Креон), Доналд Грем (Тиресијас), Ролф Сандер (Пастир), Роберт Трехи (Весник), певачи са лепим и добро школованим гласовима суверено су и ванредно музикално остварили солистичке партије у „Краљу Едипу". Посебно треба истаћи изванредно дисциплинован, интонативно и ритмички хор, који има племенит и сонораран звук. Такође је и наратор Џон Крозби умео да рецитовање текста добро пласира на сцени.

Диригент Роберт Крафт има јасну и прецизну мануелну технику. Он је са ванредном сигурношћу успео да звучно уравнотежи ансамбл, да оствари једну изразиту, пуну рафинованих контраста, креацију дела у целини.

Под диригентском палицом великог мајстора Игора Стравинског, мелограм „Персефона" представља једно превасходно музичко-сценско остварење. Са Лорен Дрискол, Томасом Ендрјусом и Роном Секвојом појавила се у насловној улози Вера Зорина, која је брильантно остварила ову улогу. Поред рафиноване игре, Зорина је изванредно рецитовала и поетски текст Андре Жида.

Балетски ансамбл трупе Санта Фе остварио је изразиту креацију успеле кореографије Томаса Ендрјуса.

Редитељ Ханс Буш, са изванредним смислом за стил и меру поставио је на сцену и „Краља Едипа" и „Персефону".

Успеле нацрте за костиме „Персефоне" дала је Вера Стравински.

Велика уметност оперског ансамбла Санта Фе одушевила је публику која је топло поздравила и великог мајстора Игора Стравинског и извођаче.

Драгутин ЧОЛИЋ

Вршац у знаку Стерије

ЈЕДАН СИМБОЛИЧНИ ПОЧЕТАК ПОЗОРИШНЕ СЕЗОНЕ — ПРЕМИЈЕРА „КИР-ЈАЊЕ"

Вршац, октобра

Отпочињући своју овогодишњу сезону, вршачко позориште „Стерија" изишло је пред публику премијером комедије „Кир-Јања", коју је пре дванаестак деценија у овом истом граду писао велики српски комедиограф, налазећи материјал у личностима својих суграђана, вршачких трговаца, Грка и Цинцара.

Избор једног од најбољих дела Јована Стерије Поповића за које аутор у предговору каже: „...и радоваћу се ако дело ово кадро буде моје име и у позније векове с истим дејством које сад производи пренети и задржати" — за подмлађени ансамбл Вршачког народног позоришта је не само симболични репертоарски гест, већ и први покушај да се систематски приђе тумачењу изабраних комада из Стеријиног драмског опуса.

Иако први сусрет младог редитеља Николе Веселиновића са уметничким колективом вршачког позоришта у коме су недавно извршене знатне промене, није у потпуности донео жељене резултате — идеја да управо ово позориште посебно негује Стеријин репертоар заслужује пажњу. Засада још непрецизна, без материјалног и моралног ослонца, замисао мале групе позоришних ентузијаста да од Вршца створи у будућности град у знаку Стерије, као што је Стратфорд град Шекспира — није лишена реалних аргумената.

Вршац, чије позоришне традиције досежу у XVIII век, кад је Школско позориште Марка Јелисијевића из Зрењанина приказивало прве представе у овом граду на српском језику, рад вршачких дилетантских дружина, покушаји од пре сто година да се у граду створи професионални театар и коначно, родно место једног од највећих југословенских драмских класика, у коме је створио неколико својих најбољих дела — можда с правом данас претендује на улогу превасходног тумача Стеријине речи.

Овогодишњи почетак сезоне у знаку Стерије, с малом изложбом у фоајеу позоришта и комеморацијом на гробу писца, остао је у границама симбола јер „Кир-Јања" је једино Стеријино дело предвиђено оквирним репертоаром за ову сезону у коме се налази десетак домаћих и исто толико страних комада.

Већ ове недеље позориште ће изићи пред публику са својом другом премијером, Молијеровим „Уображеним болесником", а предвиђено је да до краја сезоне реализује још десет премијера. То је, ако се има у виду малобројни глумачки ансамбл и предвиђена гостовања у околним местима, значајан напор за овај уметнички колектив.

Љ. САБИЋ

Данас се у Београду отвара изложба совјетске књиге

Данас поподне у изложбеном павиљону у Масариковој улици отвориће се изложба совјетске књиге која је организована на основу конвенције о културној сарадњи између Југославије и Совјетског Савеза и после великог успеха југословенске књиге у Лењинграду, Москви и Кијеву јуна и јула ове године.

Изложба ће обухватити више од две и по хиљаде експоната око 300 совјетских издавачких кућа.

П.

У Београду отворена изложба „Дете као мотив у светском сликарству"

Поводом Дечје недеље, Културни центар Београда отворио је јуче у својој галерији изложбу уметничких репродукција под називом „Дете као мотив у светском сликарству". Изложено је око четрдесет репродукција слика од ренесансе до модерног сликарства.

ФИЛМ

„Слабе жене"

Француски филм у режији Мишела Боарона, са Аленом Делоном, Паскал Пети, Милен Демонжо и Жаклин Сасар у главним улогама.

Један Боаронов филм, што ће рећи и један врло луцкасти филм, пун шармантног дармара, пун бурлескних обрта. Аутор „Парижанке" по-

Милен Демонжо

казује се тако достојан самог себе, па чак и кад не пружа све оно што бисмо ми природно, од њега могли очекивати. Део надокнаде пронаћи ћемо, међутим, у његовом начину избора протагониста. Треба одмах рећи да се то највише односи на Алена Делона, поред Белмонда, даваће свакако прву виолину новог француског филма. И да би ствар испала потпуна, Боарон ће се потрудити да се ту нађе и један врло привлачни трио, као што су то Паскал Пети, Милен Демонжо и Жаклин Сасар.

Даље ће већ нашу пажњу, по обичају, окупирати један невероватни заплет. У његовом средишту наћи ће се Делон, млади ноншалантни заводник, али главни конци би ће у рукама његових женских партнерки. Почетак филма обележиће свадба Паскал Пети, бивше велике Делонове љубави. Упоређен са Делоном, њен нови изабраник представља управо смешну креатуру. То се, међутим, не би можда толико примећивало кад се на свадби не би појавио и сам дрски и безазлени Делон. Да би се неке ствари прикриле, на сцену ће сада ступити Паскалина пријатељица Милен, која ће озбиљно кренути да освоји Делона. Делон нема ништа против тога и све би се даље одвијало у најбољем реду кад Паскал не би постала љубоморна и кад се у тај троугао случајно не би уплела и једна млада Миленина рођака, у лику Жаклин Сасар, према којој се Делон ни часка неће предомишљати да испољи много нежна осећања. Па коме се сад царству приволети? Одговор ће Делон потражити на сасвим другој страни и због тога ће три огорчене пријатељице одлучити да га послуже са једним отровним бомбоном. На несрећу, њу ће прогутати једна сасвим недужна личност, што ће свим грдним предходним калумбурима додати и читав низ нових непредвиђених догађаја...

Углавном, Боарон се ни сада неће одрећи једног захвалног комедиографског елемента, као што су то старе клата, гужве и јурсичне паклене гужве и јурњаве. Врло пожртвовано учешће узеће у њима и сви његови глумци, при чему ће се показати да „слабе" жене ни како нису и најслабија страна. Гег и нонсенс постају притом врло важно средство Бароновог редитељског метода. Зашто да не кад се гледаоци тиме прилично задовољно забављају.

М. М.

Јанез Берник излаже у Београду

У галерији Дома ЈНА сутра ће бити отворена самостална изложба слика и графике једног од најистакнутијих млађих словеначких уметника Јанеза Берника. С обзиром да је Берник у последње време заслужио низ врло значајних признања, ова његова изложба у Београду очекује се, природно, са великим интересовањем. Иначе, Берникове естетске преокупације крећу се у оквирима најмодернијих европских струјања, тојест у сферама енформела, у коме он постиже високе и занимљиве резултате.

О монументалној скулптури код нас

РЕХАБИЛИТАЦИЈА ЧИСТЕ ПЛАСТИКЕ

Први скуп вајара у Ваљеву окупио је ових дана најпознатија имена савремене југословенске скулптуре. Радни део састанка обухватио је и неколико реферата о најактуелнијим проблемима модерне монументалне скулптуре. Један од њих био је и реферат вајара Александра Зарина, из кога, овом приликом, објављујемо један извод.

Може се рећи да монументална скулптура код нас за последњих 15 година није никад имала толико могућности, толико широк интерес друштва за афирмацију као данас.

Па, ипак, у којој мери је овај полет наше скулптуре, наших споменика везаних за НОБ и изван ње оправдао толики интерес и материјална улагања, тешко је одговорити једном позитивном или одречном дефиницијом. Одговор је веома сложен, јер су и услови и место монументалне скулптуре увек, па и код нас, јако сложени. Но, ако је тешко упустити се у анализу, што ћу ипак покушати, констатовати само стање и квалитет наших споменика није тешко. Чињеница је да наши споменици, веома бројни, нису у просеку одговорили својој намени ни у идејном ни у естетском смислу. Но, да ли је овако упрошћена и сведена констатација у ствари одговор на сва сложена збивања у којима је расла наша најновија монументална скулптура? Свакако не. Напротив, ако бисмо пошли другим мерилом, а не мерилом квантитета, можда бисмо дошли до сасвим супротних закључака. Када бисмо пратили линију развоја наше монументалне скулптуре од рата на овамо, бележећи њене естетске вредности и само позитивна достигнућа, која је она из године у годину освајала, искључујући у томе квантитет, можемо рећи да је наша скулптура учинила изванредан подухват. Од периферног и чисто провинцијског духа наша монументална скулптура је за свега 15 година закорачила у свет чисте пластике. Ми идемо у корак са вредностима које се појављују данас у свету. Осветљен и са те стране проблем наших споменика, иако добија у сложености, даје сигурнију подлогу за оцену. За која од ова два мерила, квантитета и лошег просека, или коначно освојеног квалитета, треба да се човек определи за мене је ван сваке сумње. Стварно добијена битка, рехабилитације праве пластике и јасно гледање на монументалну скулптуру за нас је сатисфакција. Што је ово значајно поље освојено по цену великих промашаја, по цену великог процента исподпросечних дела ту човек може само да зажали што их није било мање.

Умесно би овде било да се упитамо да ли је тих промашаја објективно и могло бити мање? Са изузетком оних дела, која немају ни минимум занатске вредности (за која нема никаква оправдања), већина споменика у својој просечности је, коначно, стварна слика услова у којима су настали. Да ли се могло очекивати да ће средина, израсла у рату и васпитана на уметности пролазног и пропагандног карактера, имати одједном разумевања за уметност трајније вредности и дубље проблематике? Да ли се могло очекивати да ће малобројни уметници оптерећени сецесијом и академизмом, притиснути филозофијом патетичног „социјалистичког реализма", моћи да стварају дела трајније вредности у условима где је споменик био питање дана? Свакако не. У једном тренутку послератног вртлога ни друштво ни уметници нису били дорасли послу кога су се прихватили. Број промашаја у овој ситуацији није од принципијелног значаја, он је последица обимних поруџбина. Оно што је од значаја то је чињеница да је у тој конфузији мерила мисао о правој вредности скулптуре ипак релативно брзо сазревала. Резултат свега тога јесте известан број стварно вредних споменика на тему народноослободилачке борбе и изван ње.

Војин Бакић: Лежећа фигура

Наша скулптура је у овом моменту успела да превазиђе тренутке стагнације и сумње у своју друштвену вредност.

Учвршћено је поверење у њену уметничку вредност и добијено право на слободу стварања. Одговорност за успехе као и за промашаје овога тренутка лежи на нама уметницима. Ако је било напора у борби да се створе погледи и обезбеди право на слободно стваралаштво, биће још више напора да се то право оправда. Уметничка савест биће пресудна.